

<p>فصل: سوم</p> <p>درس نهم</p> <p>تورم و کاهش قدرت خرید</p> <p>طراح: جهانانگیزه</p>	<p>به نام خدا</p> <p>معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش</p> <p>دفتر آموزش متوسطه نظری</p> <p>دبیرخانه راهبری درس اقتصاد</p> <p>تولید شده در استان سیستان و بلوچستان</p> <p>شهرستان سب و سوران</p>	<p>محتوای نوشتاری کتاب</p> <p>اقتصاد</p> <p>سال تحصیلی ۹۹-۱۴۰۰</p>
---	--	--

عنوان / موضوع:

اهداف یادگیری: آشنایی با پول و سیر تحولی پول-آشنایی با وظایف پول-شناخت رابطه میان پول و تورم-علت آسیب و تهدید اقتصادی بودن تورم-محاسبه نرخ تورم

انتظارات پس از مطالعه:

- چپستی پول و شناخت و وظایف پول را بیان کنند.
- رابطه تورم و پول را توضیح دهند.
- مفهوم تورم را شناسایی و نرخ تورم را محاسبه کنند.
- تاثیر تورم بر کسب و کارهای اقتصادی را توضیح دهند.
- علل تورم و نقش دولت در تورم را شرح دهند.

نکات مهم درس در قالب جمله‌های کوتاه به زبان ساده و صریح

- به مبادله کالا به کالا تهاتر یا مبادله پایاپای گفته می‌شود.
- اولین پول کالاهای خاصی بودن که در هر منطقه طرفدار بودند.
- در ایران غلات، در هندوستان صدف، در تبت چای و در روسیه پوست سمور خواهان بیشتری داشت.
- دومین نوع پول که در مبادلات بشر مورد استفاده قرار گرفت برخی از فلزات مانند طلا و نقره بود.

- بدلیل مشکلاتی که پول های فلزی داشتند عده از بازگانان در معاملات خود بجای سکه های فلزی از رسید استفاده می کردند.
- نخستین اسکناس ها همین رسید هایی بودند که در معاملات بکار برده می شد.
- بدلیل تعداد و تنوع رسید ها و همچنین سو استفاده برخی صرافان دولت ها به انتشار اسکناس اقدام کردند.
- با گسترش ارتباطات و گسترش فعالیت بانک ها نقل و انتقال اسکناس دشوار شد که باعث بوجود آمدن چک ها شد.
- در معاملات با چک پول نقد رد و بدل نمی شود بلکه موجودی حساب ها کم و زیاد می شود.
- به چک پول ثبتي یا تحريري می گویند.
- وظائف پول: ۱. وسیله ای برای پرداخت ۲. وسیله ای برای سنجش ارزش ۳. وسیله پس انداز ۴. وسیله ای برای پرداخت های آینده
- نقدینگی: حجم کل پول موجود در کشور نقدینگی آن جامعه محسوب می شود.
- تورم: افزایش سطح عمومی قیمت ها را تورم می گویند.
- علل تورم: ۱. نابرابری عرضه و تقاضا ۲. افزایش نقدینگی در کشور
- سیاست های پولی دولت: ۱. کاهش نقدینگی ۲. افزایش نقدینگی

فرمول های مهم

فرمول اندازه گیری تورم

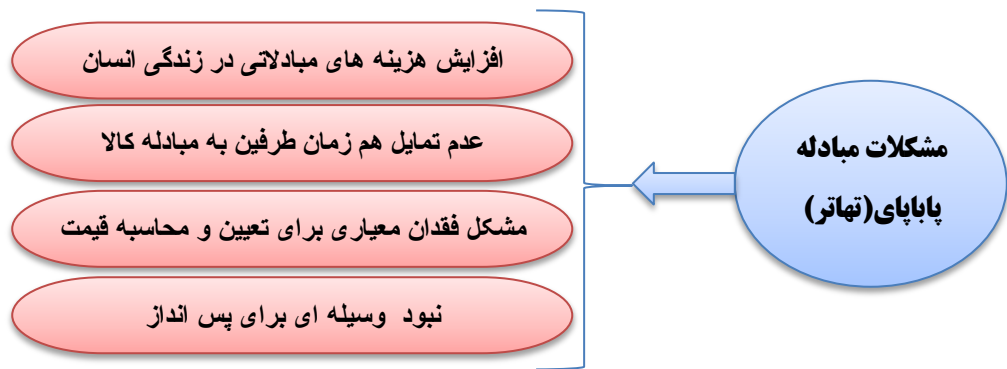
$$Cpi = \frac{\text{هزینه سبد بازار در ماه (سال) معین}}{\text{هزینه سبد در ماه (سال) قبل}} \times 100$$

توضیح خلاصه:

پول:

در اقتصاد پویا روزانه میلیون ها مبادله انجام می شود. در گذشته و جوامع ابتدایی مبادله بصورت پایاپای یا تهاتری انجام می شد.

مبادله پایاپای (تهاتری): مبادله ای که بصورت کالا به کالا انجام می شود مبادله پایاپای یا تهاتری می گویند.
مثلا: کشاورز گندمش را با کفش صنعتگر مبادله می کند و مجددا کفش خریداره شده را با گوسفند دامدار معاوضه می کند.

❖ پول کالایی

این مجموعه مشکلات در مبادله پایاپای باعث شد تا بشر برای مبادلات خود از کالایی با دوام، فاسد نشدنی و قابل تقسیم به تکه های کوچک و پرترفدار استفاده کند.
اولین نوع پول که در مبادلات بشر مورد استفاده قرار گرفت **کالا های خاصی** بودند که در هر منطقه پرترفدار بودند.

کالا های پرترفدار هر منطقه

پول کالایی	نام کشور
غلات	ایران
صدف	هندوستان
چای	تبت
پوست سمور	روسیه

مزایا و معایب پول کالایی

مزایا	۱. مبادله با این کالا ها راحتتر از مبادلات پایاپای بود. ۲. مبادلات با سرعت بیشتری نسبت به مبادلات تهاتری انجام می شد.
معایب	۱. کالا ها اگر مدت زیادی بدون مصرف می شدند فاسد می شدند. ۲. این کالا ها به دلیل حجم زیاد فضای زیادی اشغال می کردند. ۳. تامین جا برای این کالا ها و هزینه نگهداری موجب زیان تولید کنندگان می شد.

❖ پول فلزی

دومین نوع پول که در مبادلات بشر مورد استفاده قرار می گرفت برخی از فلزات مانند طلا و نقره بود.
*این انتخاب موجب گسترش تجارت در داخل کشور ها و بین ملت ها شد و فعالیت هایی از قبیل دریانوردی و حمل و نقل را رونق بخشید.

مزایا و معایب پول فلزی (طلا و نقره)

مزایا	۱. موجب گسترش تجارت در داخل کشور ها و بین ملت ها شد. ۲. موجب رونق فعالیت هایی از قبیل دریانوردی و حمل و نقل شد. ۳. فساد ناپذیر و حجم کمی داشت. ۴. حمل و نقل بسیار ساده بود.
معایب	۱. میزان طلا و نقره در دسترس محدود بود. ۲. در مبادلات با حجم زیاد، پول وسیله پرداخت مناسبی نبود.

❖ پول کاغذی

بدلیل مشکلات دادوستد با طلا و نقره کم کم عده ای از بازرگانان در معاملات خود رسیدی صادر می کردند که بیانگر بدهی آنها بود.
مردم عادی هم با سپردن طلا و نقره خود نزد صرافان معتبر از آن ها رسید گرفته و در معاملات خود از آن استفاده می کردند.
*این رسید ها نخستین اسکناس ها بودند که پشتوانه آنها طلا و نقره ای بود که نزد صرافان و بازرگانان نگهداری می شد.

دو عامل باعث شد که دولت ها چاپ و انتشار اسکناس را بر عهده بگیرند:

۱. سو استفاده برخی از صرافان از اعتماد مردم
۲. تعداد زیاد رسید های کاغذی و صرافی ها مشکلاتی را در اعتبار سنجی بوجود آورده بود.

❖ پول ثبتي - تحريري

با گسترش ارتباطات، بانک ها فعالیت خود را گسترش دادند و نقل و انتقالات اسکناس هم دشوار شد در این میان یکی از خدمات بانک ها چک بود.

در معاملاتی که با چک انجام می شود پول نقد بین افراد رد و بدل نمی شود بلکه بانک موجودی حسابی را کاهش و موجودی حسابی را افزایش می دهد.

*چون افراد خودشان مبلغ چک را می نویسند به آن **پول ثبتي** یا **تحريري** گفته می شود.

❖ پول الكترونيكي و مجازي

انقلاب دیجیتال و افزایش سرعت مبادلات باعث پیدایش **پول الكترونيكي و مجازي** شد.

پول الكترونيكي قابل ثبت در کارت های بانکی و قابل انتقال در شبکه های ارتباطی خرید و فروش و انتقال دارایی را بسیار آسان کرده است.

بيت كوين: یکی از پول های الكترونيكي نوظهور است.

❖ پشتوانه پول

منظور از پشتوانه پول اطمینانی است که مردم به ارزش پول در مبادلات دارند

پشتوانه پول

پشتوانه	نوع پول
طلا و نقره موجود در خود پول	فلزی (طلا و نقره)
شمش های طلا و جواهرات نزد صرافان	کاغذی
قدرت اقتصادی کشور	پول های فلزی، کاغذی، ثبتي و الكترونيكي امروزي

وظایف پول

توضیحات	وظایف پول
افراد در مبادلات خود پول را می پذیرند، زیرا می دانند در مبادلات بعدی نیز افراد آن را خواهند پذیرفت. نقش اصلی پول آسان سازی مبادلات است	وسیله ای برای پرداخت در مبادلات
با پول می توان ارزش کالاها را مشخص کرد و سپس ارزش نسبی آنها را با هم مقایسه کرد. عملاً پول کار خرید و فروش کالاهای مختلف و تبدیل قیمت ها را آسان می کند. واحد پول کشور ها: اتحادیه اروپا: یورو، آمریکا: دلار، ایران ریال (تومان)	وسیله سنجش ارزش
برخی نیازها در طول زمان پیش می آیند و فرد همواره مقداری پول را برای رفع نیازهای آینده خود نگهداری می کند. علاوه بر این برخی هزینه ها غیرقابل پیش بینی هستند که در موقعیت خاص بوجود می آیند.	وسیله پس انداز و حفظ ارزش
در صورتی که پول بتواند حفظ ارزش کند می تواند وسیله مناسبی برای پرداخت آینده نیز باشد. خرید اقساطی و رد و بدل کردن حواله های بانکی از همین نوع است.	وسیله پرداخت آینده

❖ نقدینگی

نقدینگی: حجم کل پول در کشور، نقدینگی آن کشور محسوب می شود.

یک استخر بزرگ با مقدار مشخصی آب را در نظر بگیرید. می توانیم کل پولی را به شکل اسکناس در دست مردم یا به شکل سپرده است را به حجم آب تشبیه کنیم. همانطور که آب استخر کم و زیاد می شود، حجم نقدینگی نیز کم و زیاد می شود.

❖ تورم

تورم: به افزایش در سطح عمومی قیمت ها تورم گفته می شود.

نرخ تورم: به درصد افزایش سالانه سطح عمومی قیمت ها گفته می شود.

مثلاً: اگر قیمت کالا نسبت به سال قبل ۲۰ درصد افزایش یافته باشد یعنی ما نسبت به سال قبل تورم ۲۰ درصدی داریم و این به معنای این است که قدرت خرید ما ۲۰ درصد کاهش یافته است.

❖ محاسبه نرخ تورم:

برای اندازه گیری تورم از شاخص قیمت مصرف کننده (CPI) بهره می برند. برای تشکیل شاخص قیمت مصرف کننده ها، دولت ها معمولاً یک سبد بازار یعنی بسته ای از کالا های گوناگون را عموم مصرف کنندگان احتمالاً خریداری می کنند. در نظر می گیرند. مثلاً اگر در طول یک دوره سبد ۱۰ درصد افزایش داشته باشد CPI نیز ۱۰ درصد افزایش دارد.

بعد از گردآوری اطلاعات قیمت از سبد کالا ها دولت از طریق رابطه زیر شاخص قیمت مصرف کننده CPI را محاسبه می کنیم

$$CPI = \frac{\text{هزینه سبد بازار در ماه (سال) معین} - \text{هزینه سبد در ماه (سال) قبل}}{\text{هزینه سبد در ماه (سال) قبل}} \times 100$$

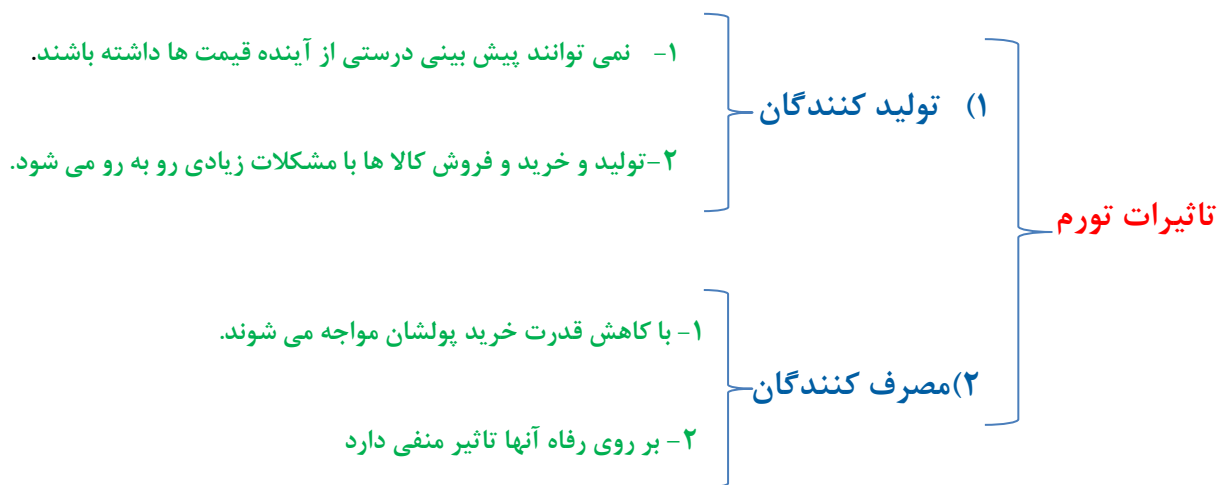
مثلاً: فرض در ماه جاری هزینه سبد بازار یک میلیارد و صد میلیون باشد. اگر هزینه سبد بازار در سال قبل، چنین ماهی برابر با یک میلیارد تومان بوده باشد، آنگاه شاخص قیمت مصرف کننده برابر است با:

$$CPI = \frac{1/1-1}{1} \times 100 = 10$$

عدد ۱۰ بیانگر این است که از سال قبل تاکنون ۱۰ درصد شاخص قیمت مصرف کننده رشد داشته یا به عبارتی تورمی معادل ۱۰ درصد داشته ایم.

❖ پیامدهای تورم

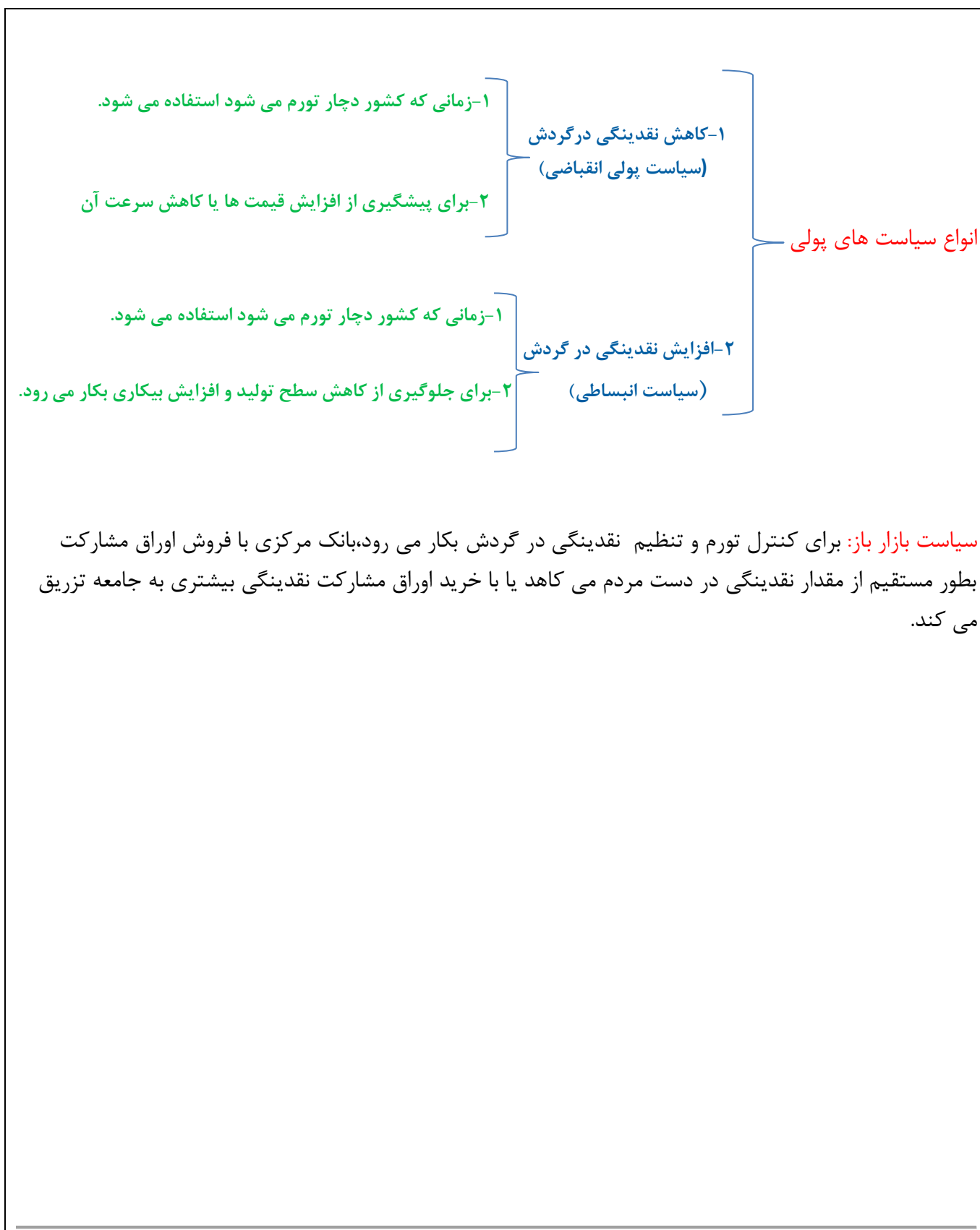
تورم بر رفاه مردم و امنیت اقتصادی آنها اثر منفی دارد.

علل تورم و نقش دولت

راهکار دولت	علت ایجاد تورم
میزان عرضه کالا را افزایش می دهد. برای این کار ظرفیت های تولیدی را افزایش می دهد یا از طریق افزایش واردات، بازار را تنظیم می کند.	نابرابری عرضه و تقاضای کل در اقتصاد
کنترل میزان نقدینگی	ناهماهنگی میان افزایش نقدینگی در کشور با افزایش تولید
اجرای سیاست های پولی	نوسانات نرخ ارز

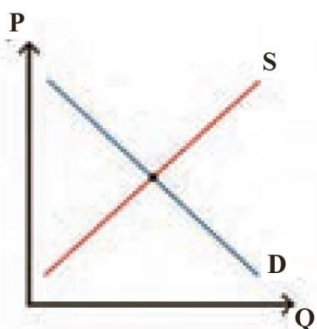

پاسخ تمرین‌ها یا خودآزمایی‌های کتاب:

❖ فعالیت گروهی در کلاس صفحه ۱۰۲

با توجه به آنچه تاکنون راجع به تورم آموختید، تحلیل کنید که اگر تورم بالایی در اقتصاد داشته باشیم، برای نمودار تقاضای مقابل چه اتفاقی خواهد افتاد. (فرض کنید که نمودار عرضه و تقاضای مقابل مربوط به سبد کالا های مصرفی است.)

P با Q رابطه عکس دارد، بدین ترتیب که با افزایش سطح قیمت (P) مقدار تقاضای کل (Q) کاهش می یابد. تورم بالا رفتار اقتصادی هم تقاضا کنندگان و هم عرضه کنندگان را تحت تاثیر قرار میدهد. تقاضا کنندگان با کاهش قدرت خرید پولشان مواجه می شوند و عرضه کنندگان تولید و خرید و فروش با مشکل مواجه شوند.

❖ فعالیت گروهی در کلاس

ویژگی های مثبت و منفی هر دو روش افزایش عرضه و افزایش واردات را بررسی کنید و به کلاس ارائه دهید؟

برای کاهش تورم می توان از عرضه بیشتر کالا استفاده کرد چرا که این سیاست علاوه بر ایجاد اشتغال و تولید را افزایش داده و با توجه به تقاضای موجود می تواند موجبات کاهش بیشتر قیمت ها را فراهم آورد اما از آنجا که این روش معمولاً زمان بر از دولت ها ترجیح می دهند از طریق افزایش واردات بازار را تنظیم کنند. درست است که واردات می تواند تا اندازه تورم را کاهش دهد اما این تنها یک سیاست کوتاه مدت به شمار می آید زیرا در این شرایط واحدهای تولیدی قادر به ادامه فعالیت نخواهند بود البته نباید فراموش کرد که این سیاست از ظرفیت های تولیدی کشور که موثرترین شیوه ایجاد اشتغال و مقابله با تورم از نیز استفاده نکردیم

❖ فعالیت فردی در کلاس

گاهی افراد با شنیدن کاهش نرخ تورم به اشتباه انتظار دارند که ۱۰۰ میلیونی قیمت ها کاهش یابد و به عبارت دیگر کالاها ارزان تر شده باشد با توجه به معنای تورم افزایش سطح عمومی قیمتها چرا مردم چنین اشتباهی را مرتکب می شود؟

زیرا مردم تورم را همان گرانی می دانند در حالی که منظور از تورم تعریف علمی آن یعنی افزایش سطح عمومی قیمتهاست، بدین معنا که اگر قیمت کالا ۱۰۰ واحد باشد و این قیمت به رقم ۱۱۰ واحد برسد یعنی ۱۰ درصد تورم داشتیم به عبارتی تغییر در سطح قیمتها نسبت به سطح قیمتهای قبلی تورم نامیده می شود در حالیکه گرانی به معنای افزایش سطح قیمتها است برای مثال اگر کالایی در سال اول ۱۰۰ تومان باشد و در سال دوم سفید تومان باشد ما شاهد تورم ۲۰ درصد بود در حالی که اگر به قیمت آن کالا در سال سوم به ۱۳۰ تومان برسد علیرغم افزایش مجدد قیمتها نرخ تورم روند کاهشی داشته است.

❖ برای تفکر و تمرین

۱. هرچند تورم در کل برای اقتصاد کشور زیانبار است اما برای برخی نیز دوستان است در هر یک از موارد زیر مشخص کنید که افراد توصیف شده از تورم زیان می بینند یا سود می برد؟ دلایل خود را توضیح دهید؟

بازنشسته ای با یک حقوق ثابت بازنشستگی در طول دوره تورم؟ **زیان می بینند.**

خرید یک واحد ساختمانی که در آن واحد ساختمانی را یک سال پیش از اتمام و تحویل خریداری کرده و بعد از تحویل به خاطر تورم افزایش در قیمت ساختمان روی داده است؟ **سود می برد**

مغازه داری که مجبور است قیمت محصولاتش را بعد از تغییرات قیمت به روز رسانی کند؟ **اگر کالایی باشد که در انبار داشته باشد سود می کند زیرا بدون آن که متحمل هزینه مضاعفی برای تامین کالا شود آن کالا را به قیمت بالاتر می فروشد اما اگر در شرایط تورمی محصولات را تهیه کند یعنی کالا را با قیمت بالاتری تهیه می کند با قیمت در نتیجه سود و زیانی ندارد.**

۲. فرض کنید تورم امسال معادل ۲۳ درصد بوده است شرکت تولید آن است همچون سایر شرکت‌ها تحت تاثیر این نرخ تورم قرار گرفته است و هزینه عوامل تولید این شرکت به میزان ۲۳ درصد افزایش یافته است شرکت تصمیم می‌گیرد برای جلوگیری از ضرر بیشتر قیمت هر دو محصول را تولید زیستی و سم زیستی را افزایش دهد به نظر شما آیا با وجود تورم عمومی و افزایش قیمت این محصول تقاضای آنها کاهش می‌یابد اگر تقاضا هیچ تغییری نکند درباره سود شرکت چه فکر می‌کنیم آیا می‌توان گفت افزایش می‌یابد تحلیل کنید کهاگر سوریه شرکت افزایش یابد آیا واقعا شرکت بهتر می‌شود یعنی با این فرض های قدرت خرید شرکت افزایش می‌یابد؟ چرا؟

بله در صورتی که با افزایش قیمت محصولات تقاضا برای آن تغییر نکند می‌تواند نتیجه گرفته کالا به کشش است یعنی تغییری در قیمت تاثیری بر تقاضا نمی‌گذارد

از آنجایی که از آنجایی که با وجود افزایش قیمت نداشت شرایط هم ید درگیر عواقب آن هستند و رسیدن به سود بعید به نظر می‌رسد ولی در حالت کلی سود حال شرکت را بهتر می‌کند.

❖ تحلیل کنید صفحه ۱۰۴

○ بر اساس آنچه درباره شیوه محاسبه نرخ تورم آموختید میان تورم و کاهش قدرت خرید پول چه رابطه‌ای است؟

در شرایط تورمی برای خرید همان سبد کالای مصرفی قبلی باید پول بیشتر پردازیم بنابراین با افزایش سطح عمومی قیمت‌ها قدرت خرید پول کاهش می‌یابد.

○ معمولاً بین نرخ تورم که سازمان‌های رسمی اعلام می‌کند و آنچه ما احساس می‌کنیم تفاوت وجود دارد؟

نرخ تورم اعلامی توسط مراکز رسمی تورم متوسط است. این تورم عبارت است از میانگین موزون افزایش قیمت‌ها در یک بازه زمانی ۱ ساله نسبت به دوره مشابه سال قبل قیمت‌ها با روند شدیدی در حال افزایش هستند محاسبه تورم با این روش مقدار تورم را بسیار کمتر از میزان ملموس آن برای مردم نشان می‌دهد از طرف دیگر ادراک و قضاوت‌های روزمره مردم از تغییرات قیمت املاک و مستغلات دارایی‌های سرمایه‌ای نرخ ارز طلا و... افزایش هزینه زندگی تلقی می‌شوند در حالی که در محاسبات رسمی تورم مشخصاً فقط سبد کالاها و خدمات مصرفی ملاک است و عوامل فوق تا زمانی که به افزایش قیمت کالاها و خدمات مصرفی منجر نشده اند در محاسبات شاخص قیمت و نرخ تورم لحاظ نمی‌گردند.

○ اگر بجای دولت بودید چه راهکار هایی برای مبارزه با تورم ارائه می‌دادید؟

شاید بتوان گفت بهترین راه حل آن است که دولت بدهی خود به بانک‌ها را پرداخت کند و این پول به واحد‌های تولیدی تزریق شود تا با افزایش تولید یا تورم مقابله کنیم.